

Dr. Kasım TURGUT
Mülkiye Başmüfettişi

“Sivil Toplum Genel Müdürlüğü” Önerisi

AB Müktesebatına uyum ve AB Katılım sürecinde devletin sivil topluma bakış açısında ve yaklaşımında, sivil toplumun gelişimini destekleme adına çok önemli farklılıklar yaşanmıştır. Bunlardan en önemlisi, 2003 yılında, derneklere ilişkin iş ve işlemler ile yardım toplama faaliyetlerinin yürütülmesi görevlerinin kolluk birimlerinden alınarak, İçişleri Bakanlığı bünyesinde, sivil bir birim olarak oluşturulan Dernekler Dairesi Başkanlığı tarafından yürütülmeye başlanmasıdır. Bu adım, devletin sivil toplum örgütlerini bir asayiş sorunu olarak görmek yerine, önemli toplumsal aktör ve ortak olarak görmeye başlamasının da göstergesi olmuştur. Bu bakımdan, Dernekler Dairesi Başkanlığının kurulması, ülkemizde sivil toplum ve sivilleşme adına tarihi ve en önemli adımlardan birisidir.

Sayısal olarak bakıldığında, ülkemizde AİHM kararlarına göre sivil toplum kuruluşu olarak kabul edilen, sendika ve siyasi partiler arasında yaklaşık 90.000 rakamı ile dernekler başı çekmektedir. 2004 yılında yürürlüğe giren 5253 sayılı yeni Dernekler Kanunu ile beraber üye sayısı olarak da derneklere üye sayısı katlanarak artmıştır.

AB Müktesebatına uyum çerçevesinde hazırlanarak yürürlüğe konulan 03.08.2002 tarih ve 4771 sayılı

Kanunun 3. maddesi ile 2908 sayılı Dernekler Kanunun 46. maddesinde yapılan değişiklik; Dernekler ile ilgili hizmetleri yürütmek üzere İçişleri Bakanlığı bünyesinde Dernekler Dairesi Başkanlığının kurulması ve aynı Kanunun 73. maddesinde yapılan değişiklik de; İçişleri Bakanlığınca, derneklere ilişkin iş ve işlemleri yürütmek, hizmetleri görmek üzere illerde valilikler, ilçelerde de kaymakamlıklar bünyesinde derneklerle ilgili bir birim oluşturulması hükmü getirilmiştir.

Bu Teşkilatlanma çalışmalarının yanı sıra ikinci önemli ve tarihi adım Mevzuat alanında atılmış ve 12 Eylül ürünü 2908 sayılı Dernekler Kanunu ve ilgili diğer mevzuat belli bir strateji çerçevesinde hızla değiştirilmiştir. Bu çerçevede, 2908 sayılı Kanuna göre çıkartılmış bulunan ve dernekçiliği her açıdan zorlaştıran beş ayrı yönetmelik yürürlükten kaldırılarak yerlerine tek bir “Dernekler Yönetmeliği” ikame edilmiştir. Mevzuat çalışmaları dernekler için en uygun faaliyet ortamını oluşturmak adına süreklilik arz etmekte, yine bu çerçevede 2005 yılında çalışmalarına başlanan ve hazırlanan yasa tasarısında; Halen Emniyet Genel Müdürlüğü’nce yürütülen ama sivilleşme adına Dernekler Daire Başkanlığı tarafından yürütülmesinin uygun olacağı düşünülen siyasi partiler ve sendikalara ilişkin iş ve

İçişleri Bakanlığı bünyesinde “Sivil Toplum Genel Müdürlüğü” kurularak Dernekler, Sendikalar, Siyasi Partiler ve Vakıflar olmak üzere dört daire başkanlığının oluşturulmasının ülkemiz açısından yararlı olacağı değerlendirilmektedir.

işlemlerin Başkanlığa devredilmesi amacı ile Dernekler Kanunu ve Mevzuat Kanun da değişiklik öngören yasa çalışmaları yapılmış ve TBMM’ne gönderilmiştir. Ancak yasama döneminin bitmesi sebebiyle Kanun Tasarısı yeni döneme kalmış, yeni dönemde Kanun Bakanlığımızca yenilenmesine rağmen önerilen teşkilatlanmaya ilişkin değişiklikler gerçekleştirilememiştir.

3152 sayılı kanunun 13/A maddesinde Dernekler Daire Başkanlığı’nın görevleri belirlenmiştir. Kanunda yer alan görev tanımlarına bakıldığı zaman Dernekler Daire Başkanlığı’nın derneklerin kayıtlarının tutulması ve kuruluşlarına ilişkin iş ve işlemlerin yürütülmesi, derneklerin denetlenmesi görevi dışında bir görev tanımlaması bulunmadığı görülmektedir; Ancak Dernekler Daire

Başkanlığı'ndan beklentiler kanunda tanımlanan misyonun çok ötesindedir. Bu kapsamda; sivil toplum ile ilgili medyada çıkan haberlerin profesyonelce takip edilmesinin sağlanması, sivil toplumun geliştirilmesi, kamu kaynaklarından uygun görülen sivil toplum kuruluşlarına proje bazında kaynak aktarılması gibi faaliyetlerin bu birim tarafından yürütülmesi beklenmektedir.

Kanunda olmayan ancak yönetmelikte tanımlanan ve Dernekler Daire Başkanlığı'na farklı bir misyon yükleyen görev tanımlarda biri de yönetmeliğin 15. maddesinde yer alan "Dernek kurulması ve faaliyetlerinin geliştirilmesine yönelik olarak üniversiteler, ilgili kurum, kuruluşlar ve dernekler ile işbirliği içinde bulunmak, projeler geliştirmek" görevidir. Bu görev tanımı Dernekler Daire Başkanlığı'na derneklerin kuruluş, iş ve işlemlerine ilişkin faaliyetleri yürütme görevinin yanında, derneklerin faaliyetlerinin desteklenmesi ve faaliyetlerinin geliştirilmesi şeklinde yeni bir misyon yüklemektedir.

Sivil toplum kavramı derneklerin dışında vakıflar ve sendikalar gibi Dernekler Daire Başkanlığı'na görev alanına girmeyen organizasyonları da kapsamaktadır. Dernekler Daire Başkanlığı'ndan beklenen faaliyetlere bakıldığı zaman Dernekler Daire Başkanlığı'nın, derneklerin kayıtlarının tutulması ve kuruluşlarına ilişkin iş ve işlemlerin yürütülmesi dışında, sivil toplumun geliştirilmesi, desteklenmesi şeklinde misyon belirlendiği görülmektedir. Bu durumda, İçişleri Bakanlığı'nın dernekler dışında diğer sivil toplum örgütleriyle ilgili misyonunun ne olması gerektiğinin mevzuatla yeniden belirlenmesine ihtiyaç olduğu görülmektedir.

Dernekler Daire Başkanlığı'nın görevlerini belirleyen 13. maddede, Medeni Kanunun 115. maddesinde düzenlenen vakıfların faaliyetten men edilmesine ilişkin görevin Dernekler Dairesine verilmiş olduğu görülmektedir. Dernekler Daire Başkanlığı'na 227 sayılı Vakıflar

Genel Müdürlüğü'nün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Ek 3 üncü maddesi uyarınca yabancı vakıfların Türkiye'deki faaliyetleri, kurulmuş vakıflarla işbirliğinde bulunabilmeleri, temsilcilik kurabilmeleri, şube açabilmeleri, üst kuruluş kurabilmeleri ve kurulmuş üst kuruluşlara katılabilmeleri konusunda izin verme işlemlerini yürütmek, yine 227 sayılı Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Ek 3 üncü maddesi uyarınca Türkiye'de kurulan vakıfların uluslararası faaliyette bulunması, yurtdışında şube açması ve yurtdışındaki benzer amaçlı vakıf veya kuruluşlarla işbirliği yapması ile yurtdışında kurulmuş vakıf veya kuruluşlara üye olabilmeleri konusunda izin verme işlemlerini yürütmek ile yetkili ve görevli iken Vakıflar Kanununda yapılan son değişiklik ile bu görev Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne devredilmiştir.

Bu görevlerin dışında Yardım Toplamasına İlişkin Kanunun uygulamasını takip etme görevinin de dernekler dışındaki sivil toplum örgütlerini ilgilendirmesi, Dernekler Daire Başkanlığı'nın görev tanımlarının ve misyonunun sivil toplum-devlet ilişkileri ekseninde yeniden ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır. Kamu düzeninin sağlanması açısından İçişleri Bakanlığı'nın sivil toplum konusundaki misyonunun Dernekler Daire Başkanlığı'nın görevleri bağlamında yeniden belirlenmesi gerekmektedir. Dernekler Daire Başkanlığı'nda birimin misyonunun ne olması gerektiği konusunda çalışma yapılmış ve misyon belirlenmiştir ancak bu tanımlamanın mevzuata yansıtılması gerekmektedir.

3152 sayılı kanunda yer alan ancak şu ana kadar hiç uygulanmayan bir görev tanımı 13. maddenin i fıkrasında yer alan; "Türk Medenî Kanununun 115 inci maddesinde belirtilen işlemleri yürütmek" görevidir. Bu görevle ilgili şimdiye kadar herhangi bir faaliyetin bulunmadığı

tespit edilmişse de, kamu düzeni açısından bu görev tanımının İçişleri Bakanlığında bulunması gerektiği değerlendirilmektedir.

Avrupa ülkelerinde uygulanan teşkilatlanma modelleri kapsamında dernekler, siyasi partiler, sendikalar ve vakıflarla ilgili iş ve işlemleri yürütmek üzere yeniden teşkilatlandırılmasına ilişkin düşünce değerlendirilmeye alınmalıdır.

Halen Emniyet Genel Müdürlüğü'nce yürütülen siyasi partiler ve sendikalara ilişkin iş ve işlemlerin Dernekler daire Başkanlığı'na devredilmesi amacı ile Dernekler Kanunu ve Medeni Kanun da değişiklik öngören yasa çalışmaları yapılmış ve TBMM' ne gönderilmiştir. Ancak yasama döneminin bitmesi ve yaşanan süreç dolayısıyla Kanun Tasarısı yasalasamamıştır. Tasarı da görev artışına paralel olarak; mevcut teşkilat yapısı değiştirilmeksizin, ilave şube müdürlüklerinin kurulması da önerilmiştir. Ancak ilave edilmesi önerilen Şube Müdürlüklerinin uzun vadede yeterli olmayacağı anlaşılmaktadır.

Dernekler Dairesi Başkanlığı, derneklerle ilgili iş ve işlemleri yürüten bir birim olmaktan çok daha öte önemli işlevlere sahip olduğu, "Üçüncü Sektör" olarak bilinen, Ulusal ve Uluslararası ilişkilerde önemli rol oynayan sivil toplum kuruluşlarıyla iletişimi yürütmeye çalışan birim niteliğinde olmalıdır. İçişleri Bakanlığı'nın dernekler dışında bütün sivil toplumla ilgili misyonunun ne olması gerektiğinin mevzuatla yeniden belirlenmesine ihtiyaç bulunmaktadır. AB uyum sürecinde bütün sivil toplum örgütlerine ilişkin iş ve işlemlerin tek elden yürütülmesi bu kapsamda Kamu Düzeninden sorumlu olan İçişleri Bakanlığı bünyesinde "Sivil Toplum Genel Müdürlüğü" kurularak Dernekler, Sendikalar, Siyasi Partiler ve Vakıflar olmak üzere dört daire başkanlığının kurulmasının ülkemiz açısından yararlı olacağı değerlendirilmektedir.